

דרשות ר' יהושע אבן שועיב, תלמיד הרשב"א, פרשת בהעלותך

...ואמר חכם אחד הקנאה כמו האש כשאיך לאש עצים מכלה עצמו והמתקנא מוסיף גדולה. כמו שאמרו במדרש ואוהביו כצאת השמש, אלו ישראל שהם בגלו' עלובין ומוסיפין מעלה כשמש שקנא[ת] בו הירח. והתאוה גם כן כשיוצאה מן הגדר שאמר היא רעה ששולט עליו יצרו ומגביר תאותיו במאכלים גסים ורבים ובשאר ההנאות הגופניות, ובפרט עם הנשים שהיא סבת אבדן גופו, כי לעולם לא ישבע, כמו שאמרו "אבר קטן יש לו לאדם משביעו רעב ומרעיבו שבע." כי מי שמושל ומגביר עליו כח התאוה אינו רואה עצמו שבע לעולם ומביאו לעבור על כל התורה עד ע"ז, כי למלאת תאותו באכילה ובמשגל יחלל שבת ויעיד שקר וירצח, ועד שיניח דתו שיהיה פטור מכל המצות, ויהיה סבת אבדן העה"ז כי יקצרו ימיו בהליכת ימים ומדברו'. ואמר חכם אחד איך לו לאדם אויב גדול כתאוה, כי האויב פעמים יגבר עליו, פעמים ינוצח, או אם יגבר עליו פעם אחת מניחו פעם אחרת או ירחם עליו, אבל כח ה[מ]תאוה לא יניחהו אפילו שעה ולעולם לא ינוצח ולא ירחם עליו, ולכן מוציא אותו מב' עולמות.

והכבוד גם כן כשיוצא מן הגדר שאמר, והוא רוצה שיתכבד על חבריו' שלא לשם שמים ורודף אחר השררה ומטיל אימה על חבריו כדי להראות מעלתו וכבודו, והוא סיבת אבדן גופו, שרוכב אניות והולך מדברות לחורב ביום ולקרח בלילה, לקבץ ממון להתכבד ולהתנשא על בני דורו, ויבקש מעלות מהשרים והמלכים, ויהיה סיבת אבדן גופו שיחלה וימות מהטורח אפי' אם ישיג מבוקשו, ואם לא ישיג ימות מדאגה ואנחה, ואם יתקרב למלכות יבואו לו כמה נזקין, או שיאבד גופו שיעלילו עליו כמו שהזהירו חז"ל "ואל תתודע לרשות." וכמו שאמרו ז"ל לא מת יוסף קודם אחיו אלא לפי שהתודע לרשות ונהג שררה, ולזה מתים המלכים קודם זמנם בקוצר ימים, כמו שאמר חזון ישעיה וגו' בימי עזיהו יותם אחז יחזקיה שקפח ארבע' מלכים בימיו שהמלכות קוברת בעליה קודם זמנן, הוא שאמר שהכבוד מוציא את האדם מן העולם הזה, ואובד הבא שאינו ניצל מעבירות קשות וגדולות וזה ידוע, ובמעט מושכל ראשון אמר התנא "נגד שמא אבד שמא." ועל זה אמר התנא הקנא' והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם.

והרב רבינו יונה פירש הקנאה על ארבעה דרכים האחת המקנא בחכמים ובבעלי המדות משנאת החכמה והמדות הטובות. והשנית המתקנא בהם שלא לשנאת חכמה והמדות, אלא על שהוא ריקן מהם ואינו בעל תורה ומצות. והג' המקנא בהם והולך בדרכיהם כמו קנאת סופרים תרבה חכמה והיא טובה במקצת, אבל אינה שלימה מאחר שאינו מתעסק בה אלא מקנאה, כמו שאמר שלמה ראיתי וגו' כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל. והרביעי הלומד מקנאת החכמים ואהבתם, וזו היא המעולה והיא דרך ה'.

והנה מצאנו הראשונים אבדו העולמות מפני אלו השלשה מדות. אדם הראשון עבר עליו

רוח קנאה נתקנא בעליונים בפתויי הנחש באמצעות חוה שאמרה לו והייתם כאלקים יודעי טוב ורע. וגרמו להם מיתה ולזרעם שאכלו מעץ הדעת, שעשו שתיים רעות גדולות במעשה ובמחשבה. ויש לרבותינו ז"ל ענין בזה נזכר בפרקי ר' אליעזר בענין הנפילים שנתגאו וקנאו, והוא סוד גדול כמו שרמז בזה הרמב"ן ז"ל ושחתו ואבדו העולם הזה והבא על תאוותן, וכמו שבא וימח את כל היקום. וימחו מן הארץ שתי מחיות, אחת לעולם הזה ואחת לעולם הבא, על תאוותם הרעה שהשחיתו דרכם [והוזקקו] (ונוזקו) ברוב תאוותם שגברה עליהם אפילו לשאינן מינן דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, ודור הפלגה בקשו להם שררה לעשות שם וכבוד כאמרם ונעשה לנו שם, ונדונו מדה כנגד מדה, וברחה מהם כמו שאמרו ז"ל כל הרודף אחר השררה שררה בורחת ממנו. והעניינים האלו הם בפרקי ר' אליעזר יותר בארוכה.